

PROTOCOL MELDCODE KINDER- MISHANDELING

November 2018

Katholieke Montessorischool Bussum

J.J.H. Verhulstlaan 13
1401 CS Bussum

Hoofgebouw: 035 - 6911011

't Kwetternest: 035 - 6912423

De Kwakers: 035 – 6914092

De Meldcode Huiselijk Geweld en Kindermishandeling (HGKM)

De Meldcode Huiselijk Geweld en Kindermishandeling wordt per 1 januari 2019 verbeterd en aangescherpt. De meldcode is een stappenplan waarin staat hoe hulpverleners kindermishandeling signaleren en melden, met als doel jeugdigen, die te maken hebben met een vorm van geweld of mishandeling, snel passende hulp te bieden, zodat een einde komt aan de (bedreigende) situatie. Er wordt een afwegingskader in opgenomen waardoor de beslissing om al dan niet te melden bij Veilig Thuis ondersteund wordt en bovendien wordt de eigen hulpverlening erin betrokken.

De Meldcode Huiselijk Geweld en Kindermishandeling (HGKM) heeft betrekking op alle vormen van geweld in de huiselijke situatie.

Kindermishandeling is elke van een voor minderjarige bedreigende of gewelddadige interactie van fysieke, psychische of seksuele aard, die de ouders of andere personen t.o.v. wie de minderjarige in een relatie van afhankelijkheid of onvrijheid staat, actief of passief opdringen. Hierdoor wordt ernstige schade berokkend of dreigt te berokkenen aan de minderjarige in de vorm van fysiek of psychisch letsel.

Onder geweld in de huiselijke situatie vallen onder meer mishandeling, seksueel geweld, genitale verminking, eengerelateerd geweld en ouder(en) mishandeling. *Ook het getuige zijn van huiselijk geweld en verwaarlozing worden gerekend tot kindermishandeling.*

De schade als gevolg van mishandeling kan zich op verschillende manieren voordoen: in de zichtbare vorm van blauwe plekken of brandwonden. Het kan echter ook geestelijke schade veroorzaken.

De taak van de school ligt in het signaleren en aankaarten ervan bij de verantwoordelijke instanties. In de meldcode van de Katholieke Montessorischool wordt gesproken over het Ondersteuningsteam wanneer het een multidisciplinair overleg betreft tussen school en externe partners (te denken valt aan de schoolmaatschappelijk werker, GGD-verpleegkundige die deel uitmaken van het ZAT).

Verbeterde meldcode

Vanaf 1 januari 2019 treedt een verbeterde Meldcode in werking. Het wordt een professionele norm om melding te doen bij Veilig Thuis als er vermoedens zijn van acute en structurele onveiligheid. De 5 stappen blijven bestaan, maar stap 4 en 5 zijn aangepast. Het is verplicht om afwegingskaders te gebruiken bij stap 4 en stap 5.

De 5 (verplichte) stappen van de Meldcode

Stap 1 Signaleren en in kaart brengen

Stap 2 Overleg met een collega en eventueel (anoniem) raadplegen van Veilig Thuis

Stap 3 In gesprek met de ouders/ verzorgers

Stap 4 Wegen van geweld: Heb ik op basis van stap 1 t/m 3 een vermoeden van huiselijk geweld of kindermishandeling? Heb ik een vermoeden van actuele of structurele onveiligheid?

Stap 5 Neem twee besluiten: Is melden noodzakelijk? Of is het organiseren van hulp voldoende?

Bij iedere stap van de meldcode geldt dat er **altijd** contact kan worden opgenomen met het Steunpunt Huiselijk Geweld of VEILIG THUIS (onderdeel van Bureau Jeugdzorg). Bij deze instanties is veel kennis aanwezig over mogelijke signalen van huiselijk geweld en kindermishandeling. De medewerkers kunnen advies geven over de te zetten stappen en over het voeren van gesprekken met ouders en kinderen over deze signalen.

Bij het vragen van advies zetten Meldpunt en Steunpunt zelf geen stappen richting ouders en/ of kinderen. Het advies is uitsluitend gericht aan de adviesvrager.

Melders van een vermoeden van kindermishandeling worden door VEILIG THUIS geïnformeerd over hetgeen met hun informatie is gedaan.

Bij een melding moeten persoonsgegevens worden verstrekt omdat het Meldpunt of Steunpunt anders geen acties in gang kan zetten n.a.v. die melding.

Privacy

Op 25 mei 2018 is de nieuwe privacywetgeving (AVG) van kracht geworden. De AVG is een algemeen kader dat niet inspeelt op specifieke situaties, zoals een vermoeden van kindermishandeling. De wet Meldcode gaat voor de AVG. Het recht om dossier aan te maken en te melden bij Veilig Thuis is dus onverminderd van toepassing.

Structuur binnen de KMS

Stappen in de ondersteuningsstructuur	Stappen in de meldcode
Stap 1: Observeren, signaleren en begeleiden. Leerkracht begeleidt de leerling en observeert en signaleert belemmeringen in de ontwikkeling. Leerkracht deelt eventuele vermoedens van zorg met collega's.	Stap 1: In kaart brengen van signalen.
Stap 2: Collegiale consultatie: Leerkracht neemt contact op met de aandachtsfunctionaris (is op de KMS de intern begeleider)	Stap 2: Collegiale consultatie en zo nodig (anoniem) raadpleging van Veilig Thuis of een deskundige op het gebied van letselduiding.
Stap 3: Overleg in multidisciplinair ondersteuningsteam op school + uitvoering acties. Leerkracht en Aandachtsfunctionaris / IB'er bespreken zorgen rond kind/ gezin in ondersteuningsteam op school met jeugd- hulp (en ouders).	Stap 3: Gesprek met ouders/ verzorgers/ kind
Stap 4: Uitvoeren van afgesproken acties op het gebied van nader onderzoek of ondersteuning en hulp voor leerling, ouders en leerkracht.	Stap 4: (Multidisciplinair) wegen van signalen: 5 afwegingsvragen (vermoeden) geweld of kindermishandeling (zie uitgewerkt onder de verschillende stappen).
Stap 5:	Stap 5: Beslissen: I. Melden bij Veilig Thuis. II. En hulpverleners? Zie eveneens bij de uitgewerkte stappen!
Stap 6: Volgen en afsluiten Volgen van ontwikkeling kind en gezin. Evaluatie van geboden adviezen en uitgevoerde acties.	

Stap 1

Signaleren

Signaleren van belemmeringen in de ontwikkeling van een kind en die met ouders bespreken vormt een belangrijk onderdeel van de beroepshouding van leerkrachten en intern begeleiders. Aan het in kaart brengen van de signalen gaat vaak een 'niet pluis' gevoel vooraf. De waargenomen signalen en eventueel van ouders verkregen informatie vormen de basis voor verdere actie.

Wat de achterliggende oorzaak is van signalen, is lang niet altijd meteen duidelijk: veel signalen kunnen wijzen op kindermishandeling, maar kunnen ook te maken hebben met andere zaken. Als de school met ouders in gesprek gaat over de signalen en de thuissituatie en als zij met elkaar informatie uitwisselen over de ontwikkeling van het kind, dan draagt dat bij aan verheldering, ontkrachting of bevestiging van zorgen. Later gaat het gesprek met ouders over te zetten vervolgstappen en uit te voeren acties.

- Belangrijk is om te observeren en te noteren wat je opvalt en ziet. (zie bijlage 1 en 3).

- Als het *minder ernstig* is legt de leerkracht zijn waarnemingen voor aan directe collega's (denken zij ook aan mishandeling, hoe is het met broertjes en zusjes bij de andere collega's) en vervolgens legt de leerkracht (samen met directeur of intern begeleider) de waarnemingen voor aan ouders en of kind.
- De aandachtsfunctionaris / IB'er kan zelf observeren in de klas en zo nodig de jeugdverpleegkundige, jeugdarts of schoolmaatschappelijk werker consulteren.
- Achtergrondkennis zoeken over verwaarlozing, mishandeling en misbruik.
- Alle aanwijzingen die het vermoeden onderbouwen of weerleggen, worden schriftelijk vastgelegd en worden intern digitaal (alleen met werkmail) verzonden aan de intern begeleider, die ze opslaat in een map Kindermishandeling (splitsing lopende en afgehandelde dossiers) in een daarvoor bedoelde map die afgeschermd is. Zoveel mogelijk objectieve feiten en veronderstellingen uit elkaar houden. (bijv. S. heeft een bleke gelaatskleur en wallen onder de ogen. Maar niet: S. ziet er slecht uit)
- Vermelden van wie bepaalde informatie afkomstig is.
- Een kind nooit absolute geheimhouding beloven. Wel het kind zeggen welke volgende stap ondernomen gaat worden. (Zie ook bijlage 4 hoe met het kind in gesprek te blijven).
- Eventueel een veiligheidsplan maken met het kind.
- Waarnemingen (bijv. hoofdpijn, angst, agressie) worden rechtstreeks met het kind en of de ouders besproken. Vertellen wat de feitelijke zorgen zijn en of de ouders dit herkennen.

Stap 2

De leerkracht bespreekt zijn onderbouwde vermoedens met de aandachtsfunctionaris

- Als de zorg niet wordt weggenomen of als er spoed bij is gaat de leerkracht naar de aandachtsfunctionaris (is op de KMS tevens IB'er). Zij vullen samen het eerste deel van het overlegformulier (Bijlage 3) in en doen een eerste analyse van de gegevens. Er kan altijd (anoniem) advies ingewonnen bij Veilig Thuis. In die gevallen waarin er behoefte bestaat aan meer duidelijkheid over letsel kan de vertrouwensarts van Veilig Thuis, of een forensisch geneeskundige om advies gevraagd worden.
- Bij specifieke vormen geweld (o.a. dreigende besnijdenis van meisjes) advies vragen bij instellingen waar meer expertise over dat onderwerp is.
- Als de ouders dreigen hun kind van school te nemen, de situatie direct overleggen met Veilig Thuis (door aandachtsfunctionaris).
- Als de situatie ernstig is roept de aandachtsfunctionaris het Ondersteuningsteam Kindermishandeling bij elkaar. Het Ondersteuningsteam Kindermishandeling is samen verantwoordelijk en bestaat uit directie, aandachtsfunctionaris, leerkracht, en eventueel leden van het ZAT-team (de schoolarts en/ of de maatschappelijk werkster). Er wordt altijd eerst overlegd voordat een stap wordt ondernomen.
- De directie is verantwoordelijk voor de coördinatie en voortgang van het proces.
- Voor de aanmelding bij het Ondersteuningsteam Kindermishandeling vult de leerkracht het *gehele* overlegformulier (zie bijlage 3) in.
- Ouders hebben altijd recht op inzage! Het formulier wordt digitaal in Parnassys bewaard bij de intern begeleider. Het Ondersteuningsteam Kindermishandeling analyseert de situatie.
- Persoonlijke aantekeningen worden bewaard zonder naam en zodra het mogelijk is worden deze aantekeningen weer vernietigd.
- Binnen drie weken zijn alle mogelijke gegevens over het kind beschikbaar en vastgelegd. De directie bewaakt het tijdsplan.
- Er wordt een eerste plan van aanpak gemaakt.

Stap 3

Praten met de ouders over de signalen

Na collegiaal overleg en overleg met Veilig Thuis volgt een gesprek met de ouders/ verzorgers. Openheid is een belangrijke grondhouding. Soms worden vermoedens door een gesprek met de ouders weggenomen. In het Ondersteuningsteam wordt afgesproken wie behalve de leerkracht nog meer bij het gesprek zal zitten. Het gesprek wordt nooit alleen gedaan. Ouders zullen te maken krijgen met hooguit 2 personen uit de school vanwege de vertrouwensrelatie.

Het kind wordt in kennis gesteld van het feit dat met zijn ouders gesproken gaat worden.

In het gesprek gaat het erom dat de aandachtsfunctionaris:

- Uitleg geeft over het doel van het gesprek;
- De signalen bespreekt, d.w.z. de feiten die zijn vastgesteld en de waarnemingen die zijn gedaan;
- De ouders uitnodigt om hierop te reageren;
- En pas na deze reactie zo nodig komt met een interpretatie van wat is gezien en gehoord en wat in reactie daarop is verteld.

Gesprek met kinderen

- De aandachtsfunctionaris beoordeelt of dit gesprek zinvol en mogelijk is. De leerkracht kan op zich gewoon een gesprek aanknopen. (zie voor tips in de bijlage 4). De bevindingen worden genoteerd in het dossier.

Geen gesprek met de ouders als

- Er concrete aanwijzingen zijn dat door het voeren van een gesprek de veiligheid van een van de betrokkenen (kind, leerkracht(en)) in het geding zou kunnen komen.
- Er goede redenen om aan te nemen zijn dat de contacten met de school verbroken worden.
  - Na het gesprek wordt binnen een week in het Ondersteuningsteam gesproken over verdere stappen. De resultaten worden besproken. Er wordt een inschatting gemaakt van de ernst en aard van het huiselijk geweld en/of de kindermishandeling. Er wordt een analyse gemaakt van de draagkracht en draaglast van de ouders.
  - De schoolresultaten (cognitief en sociaal-emotioneel) worden ingebracht in het Zorgteam.
  - De mogelijkheden tot hulp worden geïnventariseerd.
  - De schoolarts kan een kind, met instemming van de ouders, oproepen voor nader onderzoek.
  - Het gezin kan thuis worden bezocht door de GGD-verpleegkundige of de maatschappelijk werkster.
  - In het Ondersteuningsteam wordt hiervan verslag gedaan.

Stap 4

Wegen van het geweld of de kindermishandeling; vijf wegingsvragen in de stappen 4 en 5 om de aard en de ernst van het eventuele geweld in te schatten.

De aandachtsfunctionaris is degene die het proces coördineert. Uiteindelijke casemanager is de directeur.

De directeur is degene die het bestuur op de hoogte brengt en degene die de melding doet bij Veilig Thuis. Bij twijfel over de risico's en de vervolgstappen moet altijd Veilig Thuis worden gevraagd voor advies.

1. Vermoeden wegen

We hebben de stappen 1 t/m 3 van de Meldcode doorlopen. Er wordt beschikt over de signalen die zijn vastgelegd, de uitkomsten van het gesprek met de ouders en het advies van deskundigen.

A: op basis van deze doorlopen stappen is er geen actie nodig: dossier vastleggen en sluiten

B: we hebben een sterk vermoeden van huiselijk geweld en/of kindermishandeling.

Het bevoegd gezag (bestuur en directie) van onze school is op de hoogte (in geval het vermoeden door schoolmedewerker wordt geconstateerd). Ga verder naar afwegingsvraag 2.

2. Veiligheid

Op basis van de stappen 1 t/m 4 van de Meldcode schatten wij als school (ondersteuningsgroep met ook de aandachtsfunctionaris en directeur) in dat er sprake is van acute en/of structurele onveiligheid.

A: NEE -> ga verder naar afweging 3.

B: JA of twijfel -> direct (telefonisch) (anoniem) melding doen bij Veilig Thuis. De afwegingen hierna worden met Veilig Thuis doorlopen.

3. Hulp

Zijn wij als ondersteuningsteam in staat om effectieve hulp te bieden of te organiseren en kan de dreiging voor mogelijk huiselijk geweld of kindermishandeling afgewend worden?

A: NEE -> melden bij Veilig Thuis, die binnen 5 werkdagen een besluit neemt en terugkoppelt naar de melder.

B: JA -> ga verder met afweging 4.

4. Hulp

Aanvaarden de betrokkenen de hulp zoals in afweging 3 is georganiseerd en zijn zij bereid zich actief in te zetten?

A: NEE -> melden bij Veilig Thuis.

B: JA -> hulp in gang zetten, termijn afspreken waarop effect meetbaar of merkbaar moet zijn.

Zo concreet mogelijk maken en documenteren.

Spreek af welke taken alle betrokkenen en specifiek de casemanager heeft, zodat de verwachtingen voor iedereen helder zijn. Leg vast, voer uit en ga verder met afweging 5.

5. Resultaat

Leidt de hulp binnen de afgesproken termijn tot de afgesproken resultaten ten aanzien van de veiligheid, het welzijn en/of het herstel van de direct betrokkenen?

A: NEE -> melden bij Veilig Thuis

B: JA -> hulp afsluiten met vastgelegde afspraken over het monitoren van de veiligheid van alle betrokkenen. Termijnen en verwachtingen moeten worden vastgesteld.

Stap 5: 2 beslissingen (in onderstaande volgorde checken). **Hulp organiseren of melden.**

Beslissing 1. Is melden noodzakelijk? Op basis van voorgaande 5 afwegingsvragen

A1:JA: melden bij Veilig Thuis

B1: NEE: ga naar beslissing 2

Beslissing 2. Is hulp bieden of organiseren (ook) mogelijk? Als ouders het probleem onderkennen en mee willen werken aan verandering van hun situatie, kan de ondersteuningsgroep hulp aanbieden of verder verwijzen.

A2 Ja

- Voldoet de hulp aan de volgende vereisten voor voldoende/goede hulp;
- Is er voldoende zicht op veiligheid ;
- Zijn er afspraken over samenwerking en regie op veiligheid ;
- Is er voldoende zicht op herhaling en patronen ;
- Is er voortdurende focus op veiligheid tijdens uitvoering;
- Is er voldoende aandacht voor herstel en versterken veerkracht

B2: Nee

Indien B1 NEE en B2 JA

- Zelf hulp bieden of organiseren. Advies of ondersteuning door Veilig Thuis is mogelijk. Dit kan betekenen dat de hulp georganiseerd (niet uitgevoerd) wordt door het Ondersteuningsteam Kindermishandeling. De directeur is degene die deze initiatieven neemt. Indien mogelijk worden er handelingsgerichte adviezen gegeven aan de leerkracht.
- **Indien B1 NEE en B2 NEE:** melding bij Veilig Thuis

MELDING bij VEILIG THUIS

Voordat de school een melding doet zoeken de aandachtsfunctionaris en de directeur contact met de betrokken ouders. De school legt uit dat een melding zal worden gedaan, wat het doel van de melding is en wat het voor het kind en de ouders betekent. Vervolgens wordt naar een reactie hierop gevraagd. Als de ouders laten weten bezwaar te hebben tegen de melding, gaan de directeur en aandachtsfunctionaris over deze bezwaren in gesprek en wordt ook bekeken of aan deze bezwaren tegemoet kan worden gekomen.

Als kinderen nog geen 12 jaar oud zijn wordt het gesprek gevoerd met de ouders en is het niet verplicht om nogmaals met het kind in gesprek te gaan. Als het kind 12 jaar of ouders is wordt het gesprek gevoerd met het kind en / of de ouder.

Als het vermoeden gegrond is en de zorg over het kind blijft bestaan, dan is de enige mogelijkheid een melding bij VEILIG THUIS. Dat kan iedere deelnemer van het ZAT doen, afgesproken wordt wie gaat melden. Bij melding moet zoveel mogelijk worden aangesloten bij feiten en gebeurtenissen.

De bron moet worden gemeld.

Na de melding ligt de verantwoordelijkheid voor het op gang brengen van hulpverlening mede bij VEILIG THUIS. Het gaat hier om vrijwillige hulpverlening. Als dat niet lukt, terwijl de situatie ernstig

blijft, dan zal VEILIG THUIS de Raad voor de Kinderbescherming inschakelen. De melder wordt hiervan op de hoogte gesteld.

Uitsluitend in een crisissituatie/ levensbedreigende situatie voor het kind wordt direct gemeld bij de politie en via VEILIG THUIS of centrum voor jeugd en gezin bij de Raad voor de Kinderbescherming. (Een melding bij de Raad kan **niet** anoniem.)

Als het kind bekend is bij VEILIG THUIS en het verandert van school, dan is het van groot belang dat VEILIG THUIS hiervan op de hoogte gesteld wordt;

Stap 6: Evaluatie en Nazorg

- Leg op schrift vast hoe er gewerkt is. (stappen, acties, besluiten, Bijlage 3).
- Het is van belang op van tevoren vastgestelde tijdstippen met direct betrokkenen een tussentijdse evaluatiebijeenkomst te plannen.
- Tenslotte wordt er nazorg geboden. De leerkracht blijft alert op het welzijn van het kind. Zeker vier maanden na de evaluatie blijft de leerkracht het gedrag van het kind volgen en steunen.
- Alert blijven op de vraag of het ingezette traject ook daadwerkelijk leidt tot verbetering van het welzijn en de ontwikkelingskansen van het kind.
- Indien nodig roept de aandachtsfunctionaris opnieuw alle betrokkenen bijeen en/ of zoekt opnieuw contact met Veilig Thuis.
- Indien een vermoeden niet gegrond was, worden alle werkaantekeningen vernietigd en wordt het dossier met betrekking tot dit kind afgesloten.
- Indien nodig wordt ook de betrokken leerkracht nazorg geboden.

BIJ SPOED KAN DIRECT CONTACT OPGENOMEN WORDEN MET:

- 112 indien brandweer, politie of ambulance met spoed noodzakelijk is.
- VEILIG THUIS voor advies, consultatie en melding (0800-2000)
- Steunpunt Huiselijk Geweld 035-6926444
- Bureau Veilig Thuis Hilversum 099-2001822
- Bureau Veilig Thuis Noord-Holland, regio 't Gooi-Jeugdbescherming 088-7778000
- Hulplijn seksueel misbruik 0900-9999001
- Politie voor advies, melding en aangifte (0900-8844)

Overige Adressen

GGD Gooi- en Vechtstreek

Burgemeester de Bordesstraat 80
Postbus 251
1404 GZ Bussum
Telefoon: (035) 692 62 22
E-mail: info@ggdgooi.nl

Centrum voor Jeugd en Gezin

Burgemeester de Bordesstraat 80
Postbus 251,
1404 GZ Bussum:
Telefoon: 035-692 63 50
www.jggv.nl

Versa Welzijn

www.versawelzijn.nl
info@versawelzijn.nl
Telefoon: 035-623 11 00

Hulplijn Seksueel Misbruik

Telefoon: 0900 9999 001
Website: www.hulplijnseksueelmisbruik.nl

Kindertelefoon 0800-0432
14.00-20.00 uur

Loket SWV Unita

p/a Annie MG Schmidtschool
Laapersboog 9
1213 VC HILVERSUM
Telefoon: 035 621 58 35

Politie Hilversum

Bezoekadres: Groest 69
1211 EA Hilversum
Postadres: Postbus 42
1200 AA Hilversum
Telefoon: 0900 88 44

Raad voor de Kinderbescherming

Bezoekadres

Fentener van Vlissingenkade 1
3521 AA Utrecht
Telefoon 030 - 888 27 00
E-mail Utrecht@rvdk.minvenj.nl

Meldcode app: www.veiligthuisnh.nl

Links

- [www.augeo](http://www.augeo.nl)
- www.kindermishandeling.nl
- www.seksueelkindermisbruik.nl
- www.seksueelgeweld.nl
- www.huiselijkgeweld.nl
- www.stopkindermishandeling.nl
- www.vooreenveiligthuis.nl

Preventie

Scholen kunnen een belangrijke rol spelen in het voorlichten van kinderen over kindermishandeling. Er zijn diverse programma's beschikbaar (o.a. bij onderwijsadviesbureaus, GGD'en en andere organisaties. Door deze programma's kunnen kinderen leren dat ze zich er niet voor hoeven te schamen, dat het meer kinderen overkomt, dat ze erover mogen praten met anderen, wat hun rechten zijn, waar ze hulp kunnen vinden, enz.

De aandachtsfunctionaris draagt zorg voor de periodieke evaluatie van het protocol op schoolniveau en stelt zonodig de schoolspecifieke werkinstructie bij.

De verwijfsindex Jongeren

De Verwijsindex Risicjongeren (VIR) is een landelijk hulpmiddel om onderlinge afstemming tussen professionals te versterken. De Verwijsindex is een systeem waarin hulpverleners en andere professionals de persoonsgegevens registreren van de jeugdigen en jongvolwassenen (tot 23 jaar) waarover zij zich zorgen maken. Deze registratie bevat geen inhoudelijke informatie, maar het wordt duidelijk welke andere hulpverlener zich mogelijk ook actief met de situatie van dit kind (jongere) bezig houdt. Het geeft hulpverleners binnen verschillende organisaties inzicht in elkaars betrokkenheid bij een individuele jongere. Het gebruik van de verwijfsindex draagt bij aan effectiever samenwerken van hulpverleners en gemeenten. Door de meldingen in de VIR weten hulpverleners sneller of een kind bekend is bij een collega, zodat zij samen kunnen overleggen over de beste aanpak. Het gaat om 'risicosignalen': er moeten aanwijzingen zijn dat er echt iets aan de hand is. De regeling van de verwijfsindex is opgenomen in de nieuwe Jeugdwet. De VIR is wettelijk verplicht. Dat wil zeggen: dat er een VIR is. Het melden aan de VIR is een recht, niet een plicht.

Signalen

Als kinderen mishandeld, verwaarloosd en/of misbruikt worden, kunnen ze signalen uitzenden. Het gebruik van een signalenlijst kan zinvol zijn, maar biedt ook een zekere mate van schijnzekerheid. De meeste signalen zijn namelijk stressindicatoren, die aangeven dat er iets met het kind aan de hand is. Dit kan ook iets anders zijn dan kindermishandeling (echtscheiding, overlijden van een familielid, enz.). Hoe meer signalen van deze lijst (Bijlage 1) een kind te zien geeft, hoe groter de kans dat er sprake zou kunnen zijn van kindermishandeling.

Het is niet de bedoeling om aan de hand van een signalenlijst het 'bewijs' te leveren van de mishandeling. Het is wel mogelijk om een vermoeden van mishandeling meer te onderbouwen naarmate er meer signalen uit deze lijst geconstateerd worden. Een goed beargumenteerd vermoeden is voldoende om in actie te komen!

Adviezen van de LKC over informatieverstrekking aan Veilig Thuis

- Een school mag advies vragen of een melding doen bij Veilig Thuis als er zorgen zijn over de situatie of over het welzijn van een leerling. Het enkele feit dat een school een Veilig Thuis-melding doet is niet klachtwaardig, tenzij het vooraf al duidelijk is dat er geen sprake is van kindermishandeling. Een melding bij Veilig Thuis ziet erop dat er onafhankelijk onderzoek wordt gedaan naar de situatie. Of er al dan niet sprake is van kindermishandeling, is aan Veilig Thuis om te onderzoeken.
- Een melding kan ook gebaseerd zijn op vermoedens ([107181](#)).
- Bij twijfel over het doen van een melding is de school verplicht om een melding te doen ([108721](#)).
- De Commissie beoordeelt of een zorgmelding aan Veilig Thuis goed is onderbouwd en of de gevolgde procedure zorgvuldig is geweest. Daaronder valt ook de communicatie met de ouders ([108338](#), [108946](#), [107817](#), [107427](#), [107832](#)).
- Een school moet handelen volgens het stappenplan in de meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling van de school ([108722](#), [108338](#), [107994](#), [107427](#), [107832](#)).

- De school heeft in beginsel eerst een gesprek met de ouders, voordat zij besluit een melding te doen bij Veilig Thuis. Het gesprek speelt mee in de verdere afweging die de school maakt (108725).
- De school mag gevraagd én ongevraagd informatie aan Veilig Thuis verstrekken of een melding doen. Hiervoor is geen toestemming van de ouders nodig (108555, 108780). In beginsel moet de school ouders hiervan vooraf op de hoogte stellen (108722, 108338, 108725, 107130, 107181). Als de veiligheid van het kind of van een ander in het geding is of er haast geboden is, kan hierop een uitzondering worden gemaakt (108556).

BIJLAGE 1 Signalen van kindermishandeling

Lichamelijke signalen 0-12 jaar

- Onverklaarbare blauwe plekken, schaafwonden, kneuzingen, botbreuken
- Krab-, bijt- of brandwonden
- Littekens
- Slechte verzorging wat betreft kleding, hygiëne, voeding
- Onvoldoende geneeskundige/tandheeskundige zorg
- Achter in ontwikkeling (motoriek, spraak, taal emotioneel, cognitief)
- Psychosomatische klachten: buikpijn, hoofdpijn, misselijk etc.
- Vermoeidheid, lusteloosheid
- Genitale of anale verwondingen
- Jeuk of infectie bij vagina of anus
- Opvallend vermageren of dikker worden
- Recidiverende urineweginfecties of problemen bij het plassen
- Niet zindelijk (vanaf 4 jaar)
- Afwijkende groei- of gewichtscurve
- Kind komt steeds bij andere artsen/ziekenhuizen
- Houterige manier van bewegen (benen, bekken 'op slot')
- Pijn bij lopen en/of zitten
- Overdraagbare aandoening
- Slaapproblemen
- Voeding/eetproblemen

Sociaal-emotionele en gedragssignalen 0-12 jaar

- Extreem zenuwachtig, gespannen, angstig of boos
- Teruggetrokken gedrag
- In zichzelf gekeerd, depressief
- Passief, meegaand, apathisch, lusteloos
- Kind is bang voor de ouder
- Plotselinge verandering in gedrag
- Veel aandacht vragen op een vreemde manier
- Niet bij de leeftijd passende kennis, gedrag of omgang met seksualiteit
- Vastklampen of veel afstand houden
- Angst of schrikreacties bij onverwacht lichamelijk contact
- Zelfverwondend gedrag
- Overijverig
- Jong of ouwelijk gedrag
- Stelen, brandstichting, vandalisme
- Altijd waakzaam
- Lichaam stijf houden bij optillen
- Extreem verantwoordelijkheidsgevoel
- Niet spelen met andere kinderen
- Afwijkend spel
- Snel straf verwachten

- Agressieve reacties naar ander kinderen
- Geen interesse in speelgoed/spel

Typische onderwijssignalen

- Leerproblemen
- Taal- of spraakproblemen
- Plotselinge terugval in schoolprestaties
- Faalangst
- Hoge frequentie schoolverzuim
- Altijd heel vroeg op school zijn en na schooltijd op school(plein) blijven
- Regelmatig te laat op school komen
- Geheugen- of concentratieproblemen
- Geen of weinig belangstelling van de ouders voor (de schoolprestaties van) het kind
- Angstig bij het omkleden
- Afwijkend gedrag wanneer de ouders het kind van school halen
- Kind wordt onverwacht uitgeschreven zonder afscheid
- Onverzorgd naar school
- Zonder ontbijt naar school/geen lunchpakket
- Ouders nemen schooladviezen niet over
- Te hoge druk op schoolprestaties

Signalen gezin

- Onveilige behuizing
- Onhygiënische leefruimte
- Sociaal geïsoleerd
- Kind gedraagt zich anders als de ouders in de buurt zijn
- Gezin verhuist vaak
- Gezin wisselt vaak van huisarts, specialist of ziekenhuis
- Relatieproblemen van ouders
- Lichamelijk/geestelijk straffen is gangbaar
- Gezin kampt met diverse problemen
- Regelmatig wisselende gezinssamenstelling
- Sociaaleconomische problemen: werkloosheid, uitkering, migratie
- Veel ziekte in het gezin
- Geweld tussen gezinsleden

Signalen van ouder

- Ouder schreeuwt naar een kind of scheldt het kind uit
- Ouder troost kind niet bij huilen
- Ouder reageert niet of nauwelijks op het kind
- Ouder heeft irreële verwachtingen van het kind
- Ouder heeft ervaring met geweld uit het eigen verleden
- Ouder staat er alleen voor en heeft weinig steun uit de omgeving
- Ouder weigert benodigde medische/geestelijke hulp voor kind
- Ouder heeft psychiatrische/psychische problematiek
- Ouder gedraagt zich zelf nog als een kind,
- Ouder heeft cognitieve beperkingen
- Ouder vertoont negatief en dwingend gedrag
- Ouder belast kind met volwassen zorgen of problemen

BIJLAGE 2 Begrippen en definities

Algemene meldnormen (leidende principes t.b.v. afwegingskaders)

Het doen van een melding bij Veilig Thuis van mogelijk huiselijk geweld of mogelijke kindermishandeling is een professionele norm en als zodanig noodzakelijk:

Meldnorm A

In ALLE gevallen van acute onveiligheid en/of structurele onveiligheid.

Meldnorm B

In alle ANDERE gevallen waarin de aandachtfunctionaris/leerplichtambtenaar meent dat hij, gelet op zijn competenties, zijn verantwoordelijkheden en zijn professionele grenzen, in onvoldoende mate effectieve hulp kan bieden of kan organiseren bij (risico's op) huiselijk geweld en/of kindermishandeling.

Meldnorm C

Als een aandachtfunctionaris/leerplichtambtenaar die hulp biedt of organiseert om betrokkenen te beschermen tegen het risico op huiselijk geweld en/of kindermishandeling constateert dat de onveiligheid niet stopt of zich herhaalt.

Acute onveiligheid, structurele onveiligheid en disclosure

Acute onveiligheid

Definitie

Een persoon is in direct fysiek gevaar, diens veiligheid is de komende dagen niet gegarandeerd en hij of zij heeft direct bescherming nodig.

Toelichting

Bij het afwegen van signalen van huiselijk geweld en/of kindermishandeling schat een beroepskracht allereerst en voortdurend in of een betrokkene acuut (levens)gevaar loopt. Dit betreft de aanwezigheid van fysiek of seksueel geweld (met of zonder letsel) of, in geval van zorgafhankelijke kinderen of (oudere) volwassenen, de afwezigheid van de meest basale verzorging (waaronder eten, drinken, kleding en onderdak) maar bijvoorbeeld ook om het onnodig toedienen van medicijnen of het verrichten van onnodige zorg.

Voorbeelden

Door geweld toegebrachte verwonding die medische behandeling behoeft.
(Ernstig) letsel met een vermoeden dat dit is toegebracht, of een poging daartoe.
Poging tot verwurging.
Wapengebruik.
Geweld tijdens de zwangerschap.
(Vermoeden van) seksueel misbruik of seksueel geweld of seksuele exploitatie van kinderen jonger dan 18 jaar.
Acute bedreiging om zichzelf of een naaste (waaronder (ex)-partner, kinderen of familielid) te doden, ernstig letsel toe te brengen of hun vrijheid te benemen (familiedrama, eerwraak, vrouwelijke genitale verminking).
Onthouden van zorg die acuut de gezondheid bedreigt van -9 maanden tot + 100 jaar, waaronder het onthouden van voedsel.
Als een ouder/verzorger (medische) klachten/aandoeningen bij een kind verzint/aandikt, (medische) onderzoeksgegevens betreffende bij het kind bestaande klachten en afwijkingen vervalst of in het

kader van een onderzoek selectief verstrek of (medische) klachten en afwijkingen bij het kind daadwerkelijk veroorzaakt.

Vrijheidsbeperkende maatregel voor plegger loopt af zonder dat er afdoende veiligheidsmaatregelen genomen zijn.

Acuut onveilige situatie bestaat of zorg dreigt weg te vallen vanwege suïcidepoging, automutilatie, acuut psychiatrisch beeld, intoxicatie door alcohol of drugs. Noodgedwongen vlucht van huis door (dreiging van) huiselijk geweld en/of kindermishandeling.

een minderjarig kind dat alleen gelaten wordt in huis zonder toezicht en verzorging van een volwassene Minderjarigen die opgesloten worden in huis en onthouden worden van eten en drinken

Minderjarigen die met een alleenstaande ouder leven, waarbij deze ouder een acute psychose krijgt etc.

Structurele onveiligheid

Definitie

Er is sprake van herhaling of voortduren van onveilige situaties of van geweld.

Toelichting

Een voorgeschiedenis van huiselijk geweld of kindermishandeling is de belangrijkste voorspeller voor voortduren van onveiligheid (plegerschap en slachtofferschap) in de toekomst.

Voorbeelden

Minderjarigen die opgroeien bij ouders met zodanig ernstige (psychosociale, relationele) problematiek ten gevolge van verstandelijke beperking, middelenverslaving, psychische problematiek dat de fysieke en emotionele veiligheid van het kind bij herhaling en/ of voortdurend wordt bedreigd en de ontwikkelmogelijkheden van deze minderjarigen structureel ingeperkt worden.

Vergelijkbare situaties met kwetsbare ouderen en een mantelzorger.

Ernstige verwaarlozing die voor jonge opgroeiende kinderen blijvende schade kan veroorzaken.

Escalerende vormen van stalking in partnerrelaties.

Minderjarige die geregeld getuige is van huiselijk geweld tussen ouders.

Minderjarigen die een hoog schoolverzuim hebben.

Minderjarigen die geregeld fysiek mishandeld worden.
etc

Disclosure

Definitie

Slachtoffers die uit zichzelf een beroepskracht om hulp vragen of zich uiten bij (mogelijk) huiselijk geweld en/of kindermishandeling.

Toelichting

Als een slachtoffer, kind of volwassene, uit zichzelf een beroepskracht om hulp vraagt bij huiselijk geweld en/of kindermishandeling of zich hierover uit zonder hulp te vragen, betekent dit veelal dat het (minderjarige) slachtoffer een acute crisis ervaart en vreest voor de veiligheid en/of het welzijn van zichzelf of gezinsleden. Het met onvoldoende voorbereiding met de ouders/verzorgers bespreken van de (door het slachtoffer) geuite zorgen kan leiden tot (verergering

van) situaties van acute of structurele onveiligheid. Dit geldt uitdrukkelijk ook voor specifieke vormen van huiselijk geweld zoals (ex)partnerstalking, huwelijksdwang, mensenhandel, eengerelateerd geweld en oudermishandeling.

Een professionelen norm tot melden betekent in dit geval zorgvuldige afstemming over de vervolgacties tussen de beroepskracht, Veilig Thuis en het slachtoffer. Bij de keuze voor wel/niet melden staat de veiligheid van het slachtoffer altijd voorop.

BIJLAGE 3

Overlegformulier aandachtsfunctionaris kindermishandeling/(zorg)team

(bron Protocol Noord-Holland)

Beschrijf de gegevens zo zorgvuldig en objectief mogelijk. Ouders van kinderen tot 16 jaar en jongeren ouder dan 12 of 16 jaar hebben recht op inzage en correctie in het dossier. Zorg dat de gegevens die in het verslag staan, bekend zijn bij ouders .

Naam kind: .....

jongen/meisje

Leeftijd: .....

Datum: .....

Deelnemers overleg: .....

A. Analyse van de situatie

1. Wat zijn de concrete signalen (kind, ouder, omgeving) en wie signaleert dit? Verandering van gedrag of situatie? Verhouding volwassenen, medeleerlingen? Uiterlijke verzorging? Contact ouders/ verzorgers school? Veranderingen in schoolresultaten?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

2. Sinds wanneer worden de signalen opgemerkt? Door wie?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

3. Waardoor is de zorg ontstaan? Bij wie?

.....
.....
.....
.....
.....
.....

4. Hoe vaak en wanneer komen de signalen voor? Nemen de signalen toe in intensiteit of aantal?

.....
.....
.....
.....
.....

.....
.....
5. Wordt de zorg/het vermoeden door anderen gedeeld, zo ja, wat en door wie?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

6. Zijn er ook signalen van broers of zussen? Bij wie?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

7. Welke vragen dienen beantwoord te worden?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

B. Eerdere acties

1. Welke acties zijn al ondernomen? Door wie?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

2. Wat is al met ouders/het kind besproken? Door wie?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

C. Actieplan (voor mogelijke acties www.protocolkinder mishandeling.nl)

Beschrijf hoe en wanneer de nodige acties door wie en met welk doel worden ingezet:

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

D. Terugkoppeling

Hoe, aan wie en wanneer worden bevindingen teruggekoppeld en vastgelegd?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Datum volgend overlegmoment: .....
(bij ernstig/spoedsituatie zo snel als nodig/ in overige situaties binnen drie weken)

Tijd: .....
Met wie: .....

E. Resultaten acties

Beschrijf per actie of deze uitgevoerd is, hoe het gegaan is en wat de uitkomsten zijn. Pak vervolgens de routekaart, ga na of het vermoeden blijft en volg de routekaart.

.....
.....
.....

F. Verdere beschrijving gevolgde route

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Datum volgend overlegmoment: .....
(bij ernstig/spoedsituatie zo snel als nodig/ in overige situaties binnen drie weken)

Tijd: .....
Met wie: .....

Volgens de Wet op Persoonsregistraties hebben ouders het recht op inzage en correctie in het dossier van hun kind. Daarom dienen gegevens in het dossier zorgvuldig en zo objectief mogelijk te worden beschreven. Persoonlijke werkaantekeningen zijn geen onderdeel van het dossier en niet ter inzage voor ouders. Het is daarom belangrijk zeer zorgvuldig om te gaan met deze werkaantekeningen. Zet deze niet op naam. Zodra het mogelijk is vernietig je ze.

BIJLAGE 4

Aanbevelingen Praten met ouders en eventueel het kind

- Als het kind met je gesproken heeft, praat dan niet met de ouders zonder het kind daarvan in kennis te stellen.
- Beloof het kind geen geheimhouding!
- Afhankelijk van de leeftijd kan je met het kind afspreken wat je wel en niet met ouders bespreekt.
- Bepaal voor je het gesprek gaat voeren met de ouders, wat het doel van je gesprek is. O.a. nagaan of de ouders je zorgen herkennen. Vaak is je zorg delen met de ouders de beste ingang: blijf bij welk concreet gedrag je ziet bij het kind, herkennen ouders de signalen van hun kind ook in de thuissituatie? Bespreek niet je vermoedens, stel open vragen en zeg dat je op zoek bent naar de oorzaak/ de aanleiding van het voor het kind ongewone gedrag.
- Spreek af welke vervolgacties worden ondernomen, b.v de leerkracht zal er binnen de school met intern begeleider over spreken (zie bijlage 4).
- Praten met de ouders kan vele gevolgen hebben. Zo kan door een gesprek een deel van de vermoedens onterecht blijken. Ook voelen sommige ouders zich al geholpen als je hun zorg blijkt te delen en je de problemen bespreekbaar hebt gemaakt. Maar je vermoeden kan ook worden gesterkt.
- Onderbouwing van je vermoeden en het delen van je zorgen in de ondersteuningsgroep zijn dan de volgende stappen.
- Ouders kunnen het gesprek zien als bewijs van de loslippigheid van hun kind en van je bemoeizucht.
- Wanneer je zich afvraagt hoe je het beste een gesprek met de ouders kan voeren is het altijd mogelijk advies te vragen bij het VEILIG THUIS.
- Zorg ervoor dat ouders met hooguit 2 personen uit je school te maken krijgen gezien de vertrouwensrelatie die tot stand dient te komen.

Gesprek met de ouders

Stappen in een procesmatige aanpak

1. Afwegingen voor het gesprek

- Voer je het gesprek met de ouder(s) alleen of samen met een intern begeleider/directielid
- Nodig je beide ouders expliciet samen uit: legt je deze keuze voor aan één ouder of laat je dit aan de ouders over. Ook het kind kan hier een adviserende stem in hebben.

2. Spreek de zorg om het kind uit

- Ik heb je kind njet .... keer/maanden gezien/in de klas. Ik maak me zorgen om een aantal dingen die ik graag met u/jou/jullie zou willen bespreken. Vind je dit goed?

3. Bespreek de signalen één voor één

- Beschrijf het signaal in concrete verschijnselen/waarneembaar gedrag: "Het is mij opgevallen dat je kind zich niet wil uitkleden voor de gymles", "Je kind speelt in de poppenhoek vaak seksuele handelingen na met de poppen en hij/zij doet dit als volgt ..." en dan vult je een aantal concrete waarnemingen in.
- Vraag of dit signaal herkend wordt: "Is dit u/jullie wel eens opgevallen? ....Gebeurt dit thuis ook wel eens?", "Hoe lang is dit al zo? .....In welke situaties gebeurt dit?"
- Vraag of ouders een idee hebben waar dit vandaan komt: "Hebben jullie enig idee waar dit vandaan komt? Wat vinden jullie ervan?"
- Spreek indien nodig je zorg uit over dit signaal: "Ik maak me er toch zorgen over dat je kind dit doet/heeft."

4. Ouders delen de zorg

5. Ouders nemen de zorg over

Zorgen delen

Je kunt zorgen niet delen met ouders, wanneer het niet de zorgen van beide partijen zijn. Het kan geruime tijd in beslag nemen om zover te komen. Wanneer ouders datgene wat je hebt waargenomen absoluut (nog) niet kunnen waarnemen, is het van het grootste belang om bij dit onderdeel stil te blijven staan en niet naar de volgende stap te gaan. Je kunt ouders in zo'n geval bijvoorbeeld vragen om het kind eens een tijdje te observeren en op te letten of ze dan toch het gedrag waarnemen dat je als leerkracht genoemd hebt. In een volgende afspraak kunnen jullie het er dan weer over hebben. Een andere mogelijkheid is om te vragen of de ouder(s) een ochtendje in de klas willen bijwonen.

Zolang ouders absoluut niet (kunnen) zien/waarnemen wat je zojuist hebt besproken, is delen van de zorg niet aan de orde.

Emoties

In deze fase kunnen emoties een grote rol spelen. Ouders kunnen bv. boos worden; ouders kunnen zich tekort voelen schieten en zich hier schuldig over voelen; ouders kunnen zich schamen over het door je beschreven gedrag van hun kind, bv. wanneer je het masturbatiegedrag in de klas of seksueel gedrag in de poppenhoek hebt beschreven.

Ouders kunnen door hun emoties op heel verschillende manieren reageren/ermee omgaan. Daarom is het altijd verstandig om naar de reactie van de ouders expliciet te vragen, bv. met: "Ik zie/begrijp/kan me voorstellen dat ik je ermee overrompel; ik kan me voorstellen dat het moeilijk voor je is dat ik hier nu mee gekomen ben; hoe ligt dit voor u?" Wanneer ouders boos worden, dan is een manier om met deze boosheid/agressie om te gaan bijvoorbeeld het onder woorden brengen van de waargenomen boosheid en het onder woorden brengen van de eigen angst voor hun boosheid: "Ik zie dat je boos bent, en ik vind dat moeilijk, het maakt mij onzeker".

Wanneer je als leerkracht emotioneel erbij betrokken bent, wanneer je persoonlijk geraakt bent door wat je gezien en/of gehoord hebt van het kind, is het goed dit aan te geven, om dit onder woorden te brengen, dat het je persoonlijk erg raakt. Zolang de emoties de overhand hebben, is er geen gelegenheid om de ouders de concrete, zakelijke informatie te geven. Laat staan naar een volgende stap te gaan. Pas wanneer de emoties een plaats hebben gekregen, is er gelegenheid om de ouders concrete, zakelijke informatie te geven.

Verduidelijking vragen

Bij iedere stap is het van belang te vragen wat de ouders ervan vinden, of zij het genoemde herkennen. Vraag ook door als iets niet helemaal duidelijk is. "Wat bedoel je daar precies mee? Begrijp ik goed dat je zegt dat...".

Er kunnen dus meerdere gesprekken nodig zijn, voordat je als leerkracht op één lijn zit met de ouders wat betreft het waarnemen van de door je gesignaleerde verschijnselen, gedragingen van hun kind. Het delen van de zorg en het overnemen van de zorg zijn dan de volgende stappen die de ouders moeten maken. Het is van groot belang het waargenomen ook dan nog over langere tijd te volgen en bij te houden in Parnassys, waarin ook de gemaakte afspraken worden genoteerd en bijgehouden. Wanneer je deze fase hebt bereikt, dan zijn de ouders een belangrijke steun in het verder zoeken naar een mogelijke oorzaak van het zorgelijke gedrag van hun kind en kunnen ouders ook heel goed aangeven en meedenken over de verdere hulp die zij denken nodig te hebben.